

POLITIIKASTA FILOSOFIAAN JA TAKAISIN

Michel Foucault: Le Gouvernement de soi et des autres. Cours au collège de France. 1982-1983. Hautes études. Gallimard. Seuil.

François Ewaldin ja Alessandro Fontanan toimittamista Michel Foucault'n Collège de France vuosina 1970–1984 pitämistä luennoista julkaistiin tammikuussa 2008 toiseksi viimeinen luentotarja, joka kattaa lukuvuoden 1982–83. Luennot on toimittanut Frédéric Gros, joka on myös kirjoittanut luentotarjan aikalaiskontekstia selventävän "Situation de cours"-tekstin. Vuoden 1982–83 luentotarja kulkee nimellä *Le Gouvernement de soi et des autres*. Lukuvuonna 1983–84 Foucault jatkoi luennointia aiheesta otsikolla *Le Gouvernement de soi et des autres: le courage de la vérité*. Nämä luennot julkaistiin tammikuussa 2009. Luentotarjojen julkaisu ei ole vielä kokonaisuudessaan valmis, sillä kolme ensimmäistä, *Tarkeilla ja rangaista* teoksen syntyyn liittyvät luennot *La Volonté de savoir*, *Théories et institutions pénales* ja *Société punitive* ovat vielä julkaisematta. Lisäksi vuosien 1979–1981 luennot *Du gouvernement des vivants* ja *Subjectivité et Vérité* odottavat julkaisua. Kokonaisuudessaan projekti on kuitenkin jo voiton puolella, sillä kaikkiaan 13 luentotarjasta on julkaistu jo kahdeksan.

Vuoden 2008 ja 2009 alussa julkaistut luentotarjat keskittyvät siis Foucault'n viimeisiin vuosiin ja sijoittuvat lähelle *Seksuaalisuuden historian* kahden viimeisen osan *Huoli itsestä* ja *Nautintojen käyttö* aihepiirejä. Luentojen perustana toimii antiikin kirjallisten lähteiden tutkimus, joka kattaa pääasiassa kreikkalaisen ja osin roomalaisen perinteen. Tässä arvostelussa käsitellään "Itsen

ja toisten hallinnan" ensimmäistä osaa.

Foucault'n luennot muistuttavat metodisesti käsitehistoriana tunnetuksi tullutta suuntausta, jossa tarkastellaan käsitteen esiintymistä ja muutoksia erilaisissa teksteissä, konteksteissa ja lähteissä. Foucault ei kuitenkaan mieltänyt itseään käsitehistorioitsijaksi, vaan pikemminkin genealogiksi. Genealogiaa luennot ovat siinä mielessä, että Foucault'n perspektiivi asetuu modernista käsin, modernin filosofisen "totuuden puhumisen" tai totuuden etsimisen projektista, jolla hän viittaa niin Rène Descartesin (1596–1650) projektiin kuin Immanuel Kantiin (1724–1804). Vuoden 1983 luentotarja alkaa modernin "aikalaisfilosofian" tai "aktuaalisuuden filosofian" projektin tarkastelulla. Huomio kohdennetaan Kantiin klassiseksi muodostuneeseen tekstiin *Was ist Aufklärung?*. Sitä miksi Foucault ottaa ensimmäiseksi lähtökohdakseen Kantiin tekstin, on vaikeaa nähdä luentotarjan alussa. Teema ei näytä suoraan liittyvän *parresian* käsitteen tutkimukseen, joka muodostaa punaisen langan vuoden 1983 luennoille. Kantiin näkemysten tarkastelu luo kuitenkin koko luentotarjalle perspektiivin, jonka kautta *parresian* ongelma, niin filosofinen kuin etenkin poliittinen, asetuu suhteeseen modernin ajattelun kanssa.

Jos vuoden 1983 luentoja tarkastelee laajemmin osana Foucault'n tutkimuksia, voidaan sanoa, että *parresian* käsitteen tutkimus liittyy tiiviisti lausumaan, jonka Foucault esittää 1970-luvun loppupuolen luennoissaan. Sen mukaan "Filosofia on poliittista taistelua totuudesta". Lausuma auttaa ymmärtämään Foucault'n filosofiaan kohdistamaa mielenkiintoa politiikan ja vallan

tutkimuksena. Tämä teema toistuu voimakkaasti kahden viimeisen luentosarjan tarkasteluissa.

Toisin sanottuna luentosarjan kysymyksenä ei ole vain tarkastella, miten *parresian* käsite ilmenee antiikin filosofisissa teksteissä, johon käsitehistoriallinen ote todennäköisesti tyytyisi. Pikemminkin hanke on Foucault'n tyylille ominaisesti suureellinen, eräänlainen "totuuden puhumisen" genealogia. Toisaalta, koska yksittäisessä luentosarjassa tämä suureellinen projekti ei toteudu, voidaan Foucault'n luentoja sanoa sisältävän yksinkertaisesti totuuden, filosofian, politiikan ja retoriikan suhteita tarkastelevia luentoja antiikin draamallisista, historiallisista ja filosofisista teksteistä.

Näistä tulkinnoista Foucault muokkaa mielekkään kokonaisuuden keskittymällä itseä koskevien hallinnan ja kasvatuksen mekanismien sekä minätekniikoiden kautta toisten hallitsemisen edellytysten pohdintaan. Hän nimeää kolme tehtävää luentosarjalleen: ensiksikin todenpuhumisen muotojen analysointi, toiseksi hallinnan käytäntöjen analyysi ja kolmanneksi subjektin pragmatiikan ja minätekniikan analyysi. Foucault pyrkii tarkastelemaan sitä, kuinka mahdollisuus ja velvollisuus suorapuheisuuteen tai totuudenpuhumiseen hallinnan käytännöissä voisi näyttää sen, miten yksilö koostuu subjektina suhteessa itsen ja toisiin. Luentoja punainen lanka säilyi läpi kolmen kevätkauden pääasiassa hyvin. Väliillä Foucault tuntuu eksyvän aiheesta, mutta suurimmalta osin kokonaisuus hahmottuu jäsentyneeksi projektiksi.

Foucault käsittelee luennoissaan kolmea merkittävää *parresiaa* koskevaa diskurs-

sia. Hän tutkii sen käyttöä ja ilmentymistä ensiksikin antiikin draamassa, erityisesti Euripideen *Ionin* ja Sofokleen *Kuningas Oidipuksen* kautta. Tarkastelussa ovat myös muut Euripideen näytelmät, kuten *Foinikialaiset*, *Hippolytos*, *Bakkantit* ja *Oresteia*. Lisäksi Foucault viittaa lyhyesti myös muihin näytelmiin. Toiseksi hän tarkastelee *parresiaa* historiallisissa kontekstissa, Thukydidien *Peloponnesolaissodassa* sekä Isokrateen ja Plutarkhoksen teksteissä. Kolmanneksi tarkastelun kohteena ovat filosofiset tekstit, erityisesti Platonin *Kirjeet* sekä dialogit *Apologia*, *Faidros*, *Gorgias* ja *Lait*. Foucault käsittelee lyhyesti myös Lusianuksen tekstejä koskien Diogenes kyynikkoo, joskin kyynikon hahmoa hän tarkastelee lähemmin vuoden 1984 luennoilla. Hän sivuaa myös Epiktetoksen näkemystä kyynikosta.

Käsittelen tässä arviossa lyhyesti *parresian* yleisiä piirteitä sekä käsitteen siirtymää Ateenan demokraattisesta kontekstista filosofiseen toimintaan. Käsitellen valikoiden Foucault'n esimerkkejä, minkä vuoksi pois jäävät erityisesti mielenkiintoiset uudelleenluennat Euripideen näytelmästä *Ion* ja toisaalta Platonin filosofiasta ja poliittisesta toiminnasta Siliassa.

MIKSI PARRESIA?

Mikä tekee sitten *parresian* käsitteestä niin mielenkiintoisen tutkimuskohteen? Foucault'n mukaan se on käsitteen ilmenemiseen liittyvä rikkaus. *Parresian* käsite on hänen mukaansa ensiksikin Nietzscheen viitaten "hämähäkkinäinen", millä hän tarkoittaa sitä, että käsite ja sana esiintyy useissa erilaisissa teksteissä läpi kreikkalaisen antiikin ja

sitä käytetään monipuolisissa asiayhteyksissä. Roomassa käsite jatkoi elämäänsä ja se käännettiin esimerkiksi Quintilianuksen toimesta termeillä *licentia* (vapaus, lupa, mieltävalta, täysi valta, vallattomuus, hillittömyys, julkeus), *libertas* (omintakeisuus, itsenäisyys, hillittömyys, suoruus, avomieliisyys, ujostelemattomuus), *oratorio libera* (vapaa puhe).

Toiseksi käsitettä käytettiin myös erityisesti politiikan kentällä aina Ateenan demokraatiasta Rooman imperiumiin, mikä antaa käsitteelle laaja-alaisuutta. Foucault'n mukaan on mielenkiintoista, kuinka itseen ohjaaminen ja poliittinen kenttä liittyvät yhteen. Tämä tapahtuu erityisesti hallitsijan tai "ruhtinaan" sielun tai mielen kasvattamisen ja ohjaamisen problematiikassa. Kuinka ruhtinaan tulee sitoutua totuuden diskurssiin, kuinka hänen tulee kehittää omaa mieltään, jotta hän voisi olla moraalisesti totuuden- ja oikeudenmukainen niin itsen kuin toistenkin hallinnassa. Kuinka ruhtinasta tulisi hallita, jotta hän voisi hallita itseään ja toisia.

Kolmas syy käsitteen rikkauteen on se, että *parresian* käsitettä ei ymmärretty aikanaankaan homogeeniseksi. Esimerkiksi Foucault ottaa *parresian* käytön kyynikoilla, joille *parresia* ei ole käsite tai absoluuttisen yksiselitteinen arvo. Myös kristillisessä perinteessä *parresia* on yhdistetty osittain tahdittomuuteen tai varomattomaan puheeseen. *Parresia* on siis käsite, joka kulkee aina antiikin Ateenan demokratian ajoista kristilliseen oppiin ja perinteeseen 300- ja 400-luvuille jaa.

PARRESIAN KÄSITTEESTÄ
YLEISESTI

Mitä *parresian* moniulotteinen käsite sitten pitää sisällään? Foucault antaa sanalle kaksi ranskankielistä yleismerkitystä. Ensimmäinen niistä on *franc-parler* eli suorapuheisuus ja toinen *liberté de parole* eli puhevapaus tai puheen vapaus. *Parresia* voisi tarkoittaa hänen mukaansa myös yleisemmin ”kaiken sanomista” (*tout-dire*). *Parresia* on sen verran hankala käsite, että Foucault ei edes yritä kääntää sitä yksioikaisesti ranskaksi. *Parresia* (kuten muutkin käsitteet) saa eri muotoja ja sävyjä riippuen kontekstista, jossa sitä käytetään, ja siitä kuka sitä käyttää. Siksi käytän myös tässä arviosta muotoa *parresia*.

Parresiaa ei kuitenkaan voida ymmärtää yksioikaisesti tapahtumaksi, jossa joku puhuu suoraan tai jossa jollain on puhevapaus. Itse asiassa *parresia* määrittänyt toimintana nimenomaan sen kautta, että periaatteessa kuka tahansa voi olla suorapuheinen huolimatta asemastaan, mutta toisaalta vain joidenkin henkilöiden *parresialla* on erityistä merkitystä ja painoarvoa yhteiskunnan kannalta. *Parresia* on siis eräänlainen paradoksi demokratiassa. Antiikin Kreikassa vain vapailla miehillä oli mahdollisuus käyttää puhettaan vapaasti (eli osallistua politiikkaan), mutta tämä ei tarkoita, että heidän kauttaan tulisivat esiin parhaat esimerkit *parresia*sta. Päinvastoin, ehkä juuri vapaus puheeseen vei antiikin kulttuuria kohti retoriikan ja kaunopuheisuuden lajia, joka eroa selvästi puheesta *parresian* merkityksessä, etenkin kun asiaa tarkastellaan filosofisesta, totuuden puhumisen kontekstista käsin.

Parresian käsite on siis mo-

niulotteinen ja runsas. Se on ensiksikin yhteydessä omaantuntoon, hyveeseen, ihmisten ”laatuun”, mutta se on myös eräänlainen tarve, tekniikka ja toimintatapa. Lisäksi *parresia* liittyy erityisesti sellaisessa asemassa oleviin ihmisiin, jotka voivat johtaa toisia heidän pyrkimyksissään muodostaa sovelias suhde itseensä. *Parresia* kuuluu siis niille, jotka ohjaavat toisten omaantuntoa. Tämä liittyy antiikin ajan ”itsen kulttuuriin”, jota Foucault tarkasteli lähemmin esimerkiksi minätekniikoiden yhteydessä. Foucault tarkasteleekin lyhyesti Galienin *Tutkielmaa tunteista* esimerkkinä itseä koskevan huolen ja tiedon kysymyksistä ensimmäisellä ja toisella vuosisadalla jaa. Nämä kysymykset tiivistyivät antiikin fraasiin ”tunne itsesi”. *Parresian* käsite on toden puhumisen velvollisuuden, hallinnan tekniikoiden, käytänteiden ja itsesuhteen konstituution risteyksessä.

PLUTARKHOKSEN ESIMERKIT
*PARRESIA*STA

Foucault käsittelee ensimmäisenä esimerkkinä *parresia*sta Plutarkhoksen *Kuuluisien miesten elämäkertoja*-kirjasta Dionin elämää käsittelevää tekstiä (jota ei ole suomennettu). Hän palaa Dionin elämään Platonin kirjeitä koskevassa luennassa, joissa Platon käsittelee itsensä ja Dionin toimintaa Sisilian politiikassa Dionysios vanhemman ja Dionysios nuoremman aikakaudella. Plutarkhoksen tekstistä Foucault nostaa esille Gelonin hahmon, joka uskaltaa vastustaa tyrannia, Dionysios vanhemmaa puhumalla totta. Esimerkkitapausta *parresia*sta on siis sellainen, jossa yksilö uskaltaa asettua tyrannia vastaan ja sanoa totuuden. Toinen esimerkkitapausta *parresia*sta on Platon, joka esittää dialogeis-

saan sanovansa ja puhuvansa totta – ja käsittelee yleensäkin totuuden ongelmaa (joka on, kenties perustavin filosofian ongelma) poliittisessa kontekstissa. Platonin oppilas Dion on Plutarkhoksen tekstissä esimerkkitapausta totuudenmukaisesta henkilöstä, *parresia*stikosta, joka nousee tyrannia (Dionysios vanhempi) vastaan pyrkimällä muokkaamaan filosofian avulla tulevan hallitsijan (Dionysios nuoremman) mieltä.

Parresia on totuuden puhumista, totuuden puhumisen tapahtuma. Totuuden puhuminen ei ole liehittelyä tai huiputusta. Mutta on huomattava, että Plutarkhoksen esimerkissä *parresia* on *tapa* jolla totta puhutaan. Se ei liity siis välttämättä lausumisen sisältöön, kyse ei ole totuuden sisällöstä. Saadakseen selvitystä tähän tapaan sanoa totuus Foucault kysyy neljä kysymystä. Onko *parresia* tapa todistaa, tapa suostutella, tapa opettaa vai tapa keskustella?

Foucault’n mukaan kyse ei ole todistamisen tavasta tai diskurssin rationaaliseen rakenteesta. Onko *parresia* sitten suostuttelua, siis osa retoriikkaa? Näyttää siltä, että joiltakin osin *parresia* joutuu mahdollisesti käyttämään retoriikan keinoja. Quintilianus esittää *parresian* vaatimattomana ja koruttomana ajattelun figuuriina. *Parresiaan* ei siis liity koristeellisuutta, joka liittyy kaunopuheisuuteen (*eloquence*), ja siksi Quintilianukselle *parresia* on eräänlainen retoriikan nollapiste tai ajattelun figuuri, joka ei käytä mitään figuureja. *Parresia* on tapa puhua totta, kun taas retoriikka on tapa suostutella, ne ovat siis vastakkaiset puhumisen tavat. *Parresialle* ei ole olemassa myöskään tiettyä retorista muotoa.

Parresia ei ole myöskään opettamisen tai pedagogian

muoto. Totuuden puhuminen voi olla usein suoraa ja bruttaalia, jopa väkivaltaista, mikä ei liity suoranaisesti opettamiseen. Totuuden puhuminen ei myöskään ole välttämättä sokraattista ironiaa, vaan totuuden puhuja sylkäisee totuuden kuulijan kasvoille häpeilemättä. Onko *parresia* sitten eristiikkaa, väittely- ja keskustelutaitoa? Tietyssä mielessä *parresiaan* kuuluu agonismi, mutta ei siten, että keskustelun perusteella voitaisiin julistaa voittaja koskien totuudenmukaista diskurssia. *Parresia* ei ole osa diskursiivisia strategioita.

Foucault ei siis sijoita *parresiaa* mihinkään näistä kategorioista. Ongelma on hänen mukaansa siinä, että *parresian* ongelma ei asetu diskurssin sisältä käsin eikä siitä käsin miten kuulijaan pyritään vaikuttamaan tai kuinka hänelle pyritään asia todistamaan. *Parresian* ongelma asettuu puhujan asemasta käsin ja siitä käsin, että puhuessaan totuudesta puhuja ottaa riskin. *Parresia* asettaa puhujan riskialttiiseen tilanteeseen. Puhuja joutuu vaaraan, jossa jopa puhujan olemassaolo on uhattuna, ja juuri tämä muodostaa *parresian* olennaisen elementin. Totuuden puhujat, *parresia*stikot ovat niitä, jotka ottavat kuoleman riskin puhuessaan totta.

PARRESIA JA PERFORMATIIVI

Foucault käsittelee lyhyesti performatiivin ongelmaa, joka on tuttu J.L. Austinin (1911–1960) puheaktiteoriasta. Ollakseen performatiivi lausuman täytyy toteutua tietyssä kontekstissa, joka on jollain tapaa institutionalisoitu. Konteksti asettaa lausuman mahdollisuusehdot, ja se myös muokkaa lausuman. Myös *parresialla* on yhteys performatiiviin, mikä tulee esiin Plutarkhoksen tekstissä, jossa

käsitellään suvereenia. Esille tulee klassinen asetelma, johon kuuluu suvereeni, liehittelijät ja hän, joka sanoo totuuden. Tämä asetelma on tuttu myös *Kuningas Oidipuksesta*. Mutta toisin kuin performatiivi, *parresia* ei toteuta tilanteeseen tai asetelmaan jo valmiiksi ”koodattua” vaikutusta, vaan avaa pikemminkin määrittelemättömän riskin tilan. Silti riski on tilanteen elementtien funktio, riski on kirjoitettu tilanteeseen. *Parresiaan* kuuluu siis riskin avautuma. *Parresia* on vastakkainen tapahtuma performatiiville, joka toteutetaan annetun tilanteen, institutionalisoituneen asetelman ehdoilla. Toden puhuminen avaa riskin, aiheuttaa murtuman, mahdollisuuden, vaarojen kentän, tapahtuman jota ei ole ennalta määritetty. Tämä voitaisiin tulkita myös siten, että *parresia* avaa poliittisen tilan.

Performatiivissa lausujan status on erittäin tärkeä. *Parresia* on sen sijaan aina totuuden muotoilu kahdella tasolla. Ensimmäinen taso on itse totuuden lausumisen taso ja toinen koskee sitä, että totuuden puhuja katsoo puhuvansa autenttisesti totta lausuaan tuon totuuden. Siksi *parresian* lausumisen sisällä on eräänlainen sopimus, jossa subjekti, joka sanoo totuuden, sitoutuu siihen mitä hän aikoo sanoa ja sitoutuu myös lausumaansa. Yhtäältä lausuja siis sanoo, että ”tässä on totuus”, mutta toisaalta hän myös sitoutuu siihen, mitä hän sanoo, sanomalla ”minä olen se, joka sanoi totuuden”. Näin siis totuuden puhuja sitoutuu itseensä, muodostaa suhteen itseensä lausuaan totuuden.

Kolmas ero performatiivin ja *parresian* välillä on se, että totuuden puhujalla ei tarvitse olla mitään statusta: totuuden voi sanoa ”kuka tahansa”.

Totuuden puhuja on se, joka käyttää yksilönvapauttaan (siis myös riskiä laittaa oma elämänsä peliin) sanoakseen totuuden. *Parresia* edellyttää siis välttämättä vapautta ja vapauden käyttöä, toisin kuin performatiivi. *Parresias*sa olennaista on totuuden puhujan rohkeus, ei institutionaalinen asema tai muu vastaava. *Parresia* on vapaata rohkeutta, jolla puhuja sitoo itsensä siihen mitä hän sanoo. Se on todenpuhuminen etiikkaa vapaassa ja riskialttiissa tapahtumassa.

Parresialla on kaksoiskonketti. Ensiksikin on kysymys filosofisesti perustavasta kysymyksestä totuuden ja vapauden välillä. Toiseksi *parresias*sa on kyse metodologisesti eräänlaisesta paluusta lausujan, subjektiin itseensä. Subjekti on vastuussa siitä mitä hän lausuu ja joutuu muokkaamaan itseään sen mukaisesti. *Parresian* analyysi on totuuden diskurssin dramatiikan analyysiä, jossa tulee esille sopimus puhuvan subjektin suhteesta itseensä toden puhumisen aktissa. Tällaisia draamallisia muotoja totuuden diskurssissa edustavat muiden muassa profeetta, ennustaja, filosofi ja tietäjä.

Foucault haluaa tehdä ennen kaikkea poliittisen diskurssin genealogiaa. Millainen on toden diskurssin poliittinen dramatiikka? Mitä ovat dramaattisen toden diskurssin suuret muodot? Siksi hän haluaa tutkia neuvonantamisen diskurssia, ministerin dramatiikkaa. Kyse on diskurssista, jonka ministeri suuntaa monarkille, hallitsijalleen sen nimissä mitä kutsutaan nimellä *raison d'État*. Hän haluaa tutkia myös kritiikin diskurssia (mitä on se, mitä sanotaan kritiikiksi poliittisen järjestyksen sisällä) sekä neljänneksi vallankumouksellisen figuraa, henkilöä joka sanoo totuuden ja haluaa teh-

dä vallankumouksen yhdessä muiden kanssa.

Parresia vaikuttaa siis liittyvän henkilön rohkeuteen, totuuteen ja henkilön laatuun, mutta klassisessa mielessä kyse ei ole vain tästä. Kyse on pikemminkin poliittisesta rakenteesta, joka määrittelee kaupunkia ja toiseksi tiettyjen yksilöiden yhteiskunnallista ja poliittista statusta kaupungin sisällä. *Parresia* on siis eräänlainen poliittinen rakenne. Polybioksen *Historioissa* eritellään kuinka akhajalaisten parissa on kaupunkia, joista löytyy *demokratia*, *isegoria* ja *parresia*. Demokratia on koko *demoksen* osallistumista valtaan, siis kaikkien niiden osallistumista, jotka voidaan määrittellä kansalaisiksi ja näin ollen *demokseen* kuuluviksi. *Isegoria* on sitä, että kaikki *demoksen* jäsenet ovat tasa-arvoisia, velvollisuudet ja vapaudet ovat kaikille samat. Kolmanneksi näille valtioille on tyypillistä, että niissä vallitsee *parresia*. Se tarkoittaa, että kansalaisilla on vapaus puhua poliittisella kentällä.

PARRESIA THUKYDIDEEN DISKURSEISSA

Euripideen *Ion* tragedian kautta Foucault käsittelee luennon saan demokratian ja *parresian* suhteen muodostumista. Sama tarkasteluperiaate koskee myös Thukydideen *Peloponnesolais-sodan* luentaa. Tämän tekstin kautta Foucault alkaa kuitenkin hahmottelemaan myös *parresian* siirtymää pois puhtaasti demokraattiselta kentältä ja sen ilmentymistä toisenlaisissa poliittisissa yhteyksissä.

Mutta mitä on hyvä *parresia*, millainen on hyvä suhde *parresian* ja demokratian välillä? Kuinka *parresia* toimii hyvin? Kuinka demokratia tukisi totuutta? Malli tästä löytyy

Thukydideen *Peloponnesolais-sodan* kuvauksesta, jossa pohditaan Periklestä ja Perikleen demokratiaa, vaikka sanaa *parresia* ei tässä yhteydessä käytetäkään. Thukydideen kolme suurta diskurssia (diskurssi sodasta, kuolleista ja rutosta) antavat esimerkin siitä, minkä Thukydides esittää hyvänä järjestelynä.

Ensimmäinen diskurssi koskee siis sotaa. Thukydides esittää, että Ateena toimii demokratiana kansankokouksessa, jossa jokainen on vapaa ottamaan puheenvuoron. Kyse on *politeiasta* ja *isegoriasta*. Mutta kyse on myös poliittisesta kilpailusta ja vaikutusvallasta. Kyse ei ole monarkiasta tai tyranniasta, vaan siitä, että joillakin ihmisillä on erityistä vaikutusvaltaa. *Parresia* ei toteudu koskaan yksinään, vaan vaikutusvaltaisten ihmisten pelissä, heidän vuorovaikutuksessaan. Perikles esittää itsensä ateenaalaisten edessä henkilönä, joka puhuu totta ja joka on aina puhunut totta, siis identifioi itsensä totuuteen. Hän esittää itsensä ottamassa myös riskiä, ja hän pyytää, että kansa olisi hänelle solidaarinen silloin kun hänen ohjeensa johtavat voittoon, mutta myös silloin, kun hän häviää. Tämä koskee siis johtamiseen liittyvää rohkeutta ja siihen liittyviä riskejä. Tällainen on *parresia*an liittyvä sopimus: kerron totuuden, voitte seurata jos haluatte, mutta jos seuraatte, olkaa solidaarisia olivatpa seuraukset mitkä tahansa. Johtajan ei siis tulisi olla yksin vastuussa kaikesta.

Seuraava diskurssi löytyy Perikleen puheesta kuolleille. Kaikilla on oikeus puhua, mutta kunnioitus riippuu henkilökohtaisista saavutuksista ja antaa joillekin vaikutusvaltaa. Tässä yhteydessä Perikles mainitsee, että juuri siksi Ateenaa nimitetään demokratiaksi. Syy

on siis se, että Ateenaa hallitsee *yleinen* – mutta ei välttämättä kaikkien – etu eikä vähemmistön etu. Demokratian suuri kehä sisältää siis vaikutusvallan, totuudenmukaisen puheen, rohkeuden ja sen seurauksena yleisen edun muotoutumisen ja hyväksymisen.

Thukydideen kolmas diskurssi koskee ruttoa. Ruton myötä ihmiset kääntyvät Periklestä vastaan. Kyseessä on jälleen riski. Perikles palaa *parresiaa* koskevan sopimuksen mukaisesti ja ottaa riskin, että kansa kääntyy häntä vastaan eikä ole solidaarinen. Tämä on *parrestialle* ominainen piirre demokratiassa.

Näiden diskurssien kautta nähtynä poliittisella ihmisellä täytyy olla siis neljä erityistä piirrettä. Hänen tulee nähdä totuus, olla kyvykäs puhumaan, olla sitoutunut yleiseen etuun ja tämän lisäksi hänen täytyy olla moraalisesti oikeamielinen, eikä hän saa altistua korruptiolle.

Thukydides esittää myös kuvan huonosta *parresia*sta. Perikleen kuoleman jälkeen Ateena esitetään kaupunkina, jossa demokratian ja *parresian* pelit eivät yhdisty toisiaan tukevalla tavalla. Foucault käsittelee Isokrateen *Tuokieliä rauhasta* -tekstiä. Huonoa *parresiaa* on, koska tiettyjä puhujia vastaan on asetettu erilaisia mittareita, joilla heidän kelpoisuuttaan mitataan. Ne voivat johtaa myös *ostrakismokseen* tai jopa kuolemaan. Kysymys on myös kritiikistä ja suhteesta kritiikkiin. Ateenalaiset eivät sulattaneet mitään kritiikin muotoa, sillä kritiikkiä pidettiin puheessa suorana hyökkäyksenä puhujan taholta kansankokousta kohtaan. He häpesivät tällaista peliä pelaavia puhujia. Tämä on negatiivinen syy siihen, miksi *parresia* ja demokratia eivät toimi yhdessä.

Positiivinen syy on se, että toden puhumista jäljitellään. Kyse ei ole siis vain siitä, että todenpuhumisesta kieltäydytään, vaan siitä, että syntyy vääran todenpuhumisen diskurssi, joka sopii erityisesti liehittelijöille. Mistä tämä huono *parresia* koostuu? Ensiksikin sitä määrittelee se, että sillä kuka puhuu ei ole väliä. Toiseksi puhuja esittää vain sellaisia mielipiteitä, jotka ovat enemmistön mielipiteitä. Kolmanneksi huono *parresia* ei anna yksittäiselle puhujalle suojaa, kuten Perikleen tapauksessa, eikä hän voi palata kansalaisten eteen, jos toiminta on epäonnistunut. Siksi puhuja pyrkii varmistamaan ja turvaamaan oman etunsa ja lopulta oman elämänsä puhumalla tavalla, joka suojelee häntä itseään – siis harjoittamalla vääraa *parresiaa*. Tämä tapahtuu parhaiten mielistelemällä kuulijoiden mielipiteitä ja tunteita.

Totuuden diskurssiin ei voida päästä muissa olosuhteissa kuin demokratiassa. Silti totuuden diskurssin ja demokratian suhde muodostuu ongelmalliseksi. Kaikki eivät voi sanoa totuutta, kaikki eivät voi vanhastaa *parresiaa*. Totuuden diskurssi perustuu eroon, siihen, että vain jotkut voivat puhua totta ja sanoa totuuden. Jos demokratiaa voidaan hallita, johtuu se toden diskurssista. Tästä seuraa uusi paradoksi. Ensimmäinen paradoksi oli se, että totuuden diskurssia ei voi olla kuin demokratiassa, mutta totuuden diskurssi tuo demokratiaan piirteen, jolla ei ole mitään tekemistä tasarvon kanssa (eli vain jotkut voivat sanoa totuuden). Tilanteessa, jossa vallitsee todella totuudenmukainen diskurssi, mahdollistaa tuo diskurssi demokratian olemassaolon. Mutta koska totuuden diskurssi ei voi olla olemassa muuten kuin

konfliktin tai kilpailun, pelin kautta, on totuuden diskurssi aina kiusa tai haitta demokratialle. Siksi demokratiaa ei voi olla ilman toden diskurssia, mutta toden diskurssin häviäminen on kirjoitettu sisään demokratiaan. Toden diskurssi voi palata demokratian kautta takaisin hiljaisuuteen.

PARRESIA KREIKAN POLIITTISESSA AJATTELUSSA

Foucault esittelee kolme tekstiä, jotka ovat tärkeitä kreikkalaisen politiikan ymmärtämiselle *parresian* kautta. Ensimmäinen näistä teksteistä on Thukydideen *Peloponnesolaissota*, joka koskee Ateenan suhdetta Spartaan. Kyse on siis edellä mainitusta Perikleen ottamasta riskistä koskien sotaa. Toinen teksti on Isokrateen teksti *Rauhasta*. Tämä koskee sitä, että kansankokouksen tulisi kuunnella paremmin niitä, jotka puhuvat sitä vastaan, kuin niitä, jotka yrittävät vain mielistellä sitä. Kolmannen tekstin tai tekstiryhmän muodostavat Platonin kirjeet, jotka koskevat Platonin toimintaa poliittisena neuvonantajana Dionille tyranni Dionysios vanhemmaa vastaan toimittaessa. Tästä tapauksesta kertoo myös Plutarkhos.

Foucault'n mukaan näissä kolmessa tekstissä muotoutuu tietty poliittinen problematiikka. Se koostuu seuraavista elementeistä: 1) *Parresia* toimii niissä konstituoidussa poliittisessa tilassa. 2) *Parresia* koostuu siitä, että esitetään tietty puhe, joka esittää sanovansa totuuden ja myös sen, että puheen esittäjä esiintyy toden ammattilaisena ja esiintyy näiden ehdotusten lausujana. 3) Vaikutusvalta, joka vahvistuu tai heikkenee toden sanomisen kautta. Toden puhuminen vaikuttaa hallintaan. 4) Puhuja

ottaa riskin ja häntä palkitaan tai rankaistaan yrityksen onnistumisesta.

Ensimmäinen tapaus on esimerkiksi hyvästä *parresiasta*, kaksi seuraavaa huonosta, koska niissä puhujat eivät onnistu tavoitteissaan.

Foucault'n mukaan seitsemän vuosisataa antiikista voidaan kartoittaa *parresian* kautta. Ensiksikin demokratiassa tulee olla *parresia*, samoin kuin myös ruhtinaan tai hallitsijan ympärillä tulee olla *parresia*, se on välttämätön käytäntö. Mutta samalla se uhkaa olla vaarallinen ja voimaton käytäntö. *Parresian* arvo on siis epämääräinen. Toiseksi, mihin *parresia* paikallistetaan? *Parresia* on positiivinen rooli, joka määrittelee toisenlaista poliittista peliä, autokraattista valtaa. *Parresia* liukuu siis demokratiasta kohti hallintomallia, joka ei ole demokraattinen. Kolmanneksi *parresian* jakautuu. *Parresia* on välttämätön sillä alueella, mitä sanotaan varsinaisesti poliittiseksi. *Parresia* on poliittinen akti. Mutta toisaalta *parresia* on yksilön sieluun tai mieleen kohdistuva tapa puhua ja koskee sitä kuinka mieli muotoutuu. Olennaista on nimenomaan ruhtinaan mielen muotoutuminen. Tässä mukaan kuvioon tulee poliittisen *parresian* lisäksi psykagoginen *parresia*, koska se pyrkii muokkaamaan ja ohjaamaan yksilöiden mieliä. Neljänneksi kysymys on siitä, ketkä ovat kaikista vaikutusvaltaisimpia. Plutarkhoksen teksti osoittaa, että myös filosofi voi olla osallinen tähän, ja hänellä voi olla tärkeä rooli kaupungissa. Viidennessä vuosisadalla filosofia pidettiin lakien antajana ja tekijänä, mutta myös rauhoittajana. Mutta Platonia koskevien esimerkkien kautta tämä rooli muuttuu, ja filosofista tulee poliittinen neuvonantaja ja mielen

ohjaaja. Tämä tapahtuu ”totuuden sanomisen” kautta.

Parresian käytäntö siis problematisoi politiikan. Toiseksi siitä tulee kaikkien poliittisten hallitusten ongelma, myös epädemokraattisten hallitusten. Se kahdentaa poliittisen problematiikan ja psykagogian tekniikan. Kolmanneksi siitä tulee varsinaisesti filosofisen käytännön teema tai objekti.

Nämä teemat saavat Platoniin kautta seuraavan muodon. Ensimmäinen ongelma on ideaalikaupungin ongelma – onko *parresian* ja totuuden löydyttävä kaikista kaupungeista? Ideaalikaupungeissa *parresian* ongelma on eräällä tavalla ratkaistu, koska kaupungit on perustettu totuudelliselle suhteelle, jossa kuitenkin kaikki *parresian* vaarat on ratkaistu.

Toinen teema antiikin politiikassa on kysymys siitä, mitä pidetään parhaana. Onko hyvä, että kaikilla on vapaa puhe ja asioista päätetään yhdessä, vai halutaanko luottaa ruhtinaan viisauteen. Kysymys on suhteesta demokratian ja monarkian välillä. Ensimmäisessä parin muodostavat demokratia ja puhuja tai demokratia ja kansalainen, jolla on puheoikeus, toisessa parin muodostavat ruhtinas ja hänen neuvonantajansa, mikä tulee esiin Platoniin. Tämä on Foucault'n mukaan antiikin politiikan suurten kysymysten perusta.

Kolmanneksi kysymys on siitä, onko mielen muokkaaminen ja mielen johtaminen välttämätöntä politiikalle. Kuinka ruhtinaan mieleen voidaan vaikuttaa, kuinka häntä tulisi neuvoa? Mistä joku saa demokratiassa voimaa vaikuttaa ihmisiin, jotka vaikuttavat toisiinsa ja hallitsevat toisiaan. Kysymys on siis pedagogiasta.

Neljäs ongelma on suurin. Kuka kykenee ottamaan huolehtia *parresian*, joka on

niin olennainen politiikalle? Millaista on tieto, tai millaista on *tekhne*, teoria tai käytäntö, millaista on *mathesis* ja *askesis* joka mahdollistaa *parresian* ottamisen ja käytön. Onko se retoriikka vai onko se filosofia? Retoriikan ja filosofian välisen suhteen kysymys lävistää poliittisen ajattelun kentän antiikissa, mutta erityisesti Platonin dialogeissa.

SOKRAATEEN FILOSOFINEN *PARRESIA*

Sokraattisen diskurssin kautta Foucault nostaa esiin yhden keskeisimmän filosofiseen *parresiaan* liittyvän seikan, nimittäin filosofian ja retoriikan suhteen. Sokrateen kautta muodostuu myös kuva autenttisesta filosofisesta puheesta.

Apologiassa Sokrates kuvailee vastustajiaan siten, että he ovat niitä, jotka eivät ole koskaan sanoneet muuta kuin vääristelyjä asioita. Kyse on siis petoksesta, huijauksesta. Sokrates esitetään puolestaan todenpuhujana kaiken tekniikan ulkopuolella. Miksi Sokrates on ”ulkopuolinen”? Hän on ensiksikin 70-vuotias. Hän ei ole ollut koskaan tribunaaali. Hän ei ole koskaan ollut syyttäjä tai syytetty. Hän ei ole koskaan osallistunut poliittisten puolueiden toimintaan. Siksi hän ei ole tottunut siihen kaunopuheisuuden lajiin mitä oikeudessa harrastetaan, hän ei ole koskaan puhunut poliittisella paikalla ja oikeudellisella näyttämöllä ja siksi hän on syyttäjien edessä vieras (*xenos*). Hän on vieras suhteessa poliittiseen kenttään.

Tämä on Foucault'n mukaan varsin yleinen diskurssi antiikissa. ”Olen teidän edessä yksin, minä en osaa puhua eikä minulla ole ystäviä.” Miksi Sokrateen kieli on sitten vieraan kieltä, vaikka hän on

ateenalainen? Koska se on kieltä, jota käytetään julkisella paikalla ja joka eroaa retoriikasta. Se on vieraan kieltä myös siksi, että se ei ole muuta kuin sarja sanoja ja lauseita, jotka kuvaavat hänen mieltään. Hän puhuu sanoilla ja lauseilla, tapansa mukaan, niin kuin ne tulevat vain ulos hänestä. Se on myös kieltä, jolla hän sanoo täsmälleen sen mitä hän ajattelee. Nämä ovat esimerkkejä *parresia*sta, ei retorisesta vaan filosofisesta puheesta.

Kyse on *logos etymoksesta*, autenttisesta kielestä. Kyse on sanoista, joiden alkuperä paljastaa totuuden, etymologisesta kielestä. Kieli paljastaa totuuden, johon se on suhteessa. Se on kieltä paljaassa tilassaan, joka toimii retorista kieltä vastaan. Retorinen kieli on aina valittua ja harkittua. Filosofinen kieli on etymologista ja ilmenee ilman koristeluja. Sokrateen tapaus kertoo siitä, että demokratia ja sen sisältämä *parresia* toimii huonosti, koska Sokratesta rankaistaan, kun hän asettuu enemmistöä vastaan. Sokrateen poliittinen rooli on erilainen, sillä hänen Daimoninsa on sanonut, ettei hänen tulisi puhua suoraan poliittisella kentällä. Sokrates osoittaa, kuinka hän ottaa riskin kuolla, vaikka Sokrateen *parresia* ei olekaan ollut suoraan aikaisemmin. Filosofian tulisi sanoa ei ja sen tulisi toimia sen kieltäytymisen periaatteen mukaan, joka on samaan aikaan totuuden manifestaatio. Mutta kysymys filosofiasta ei ole kysymys politiikasta, vaan kysymys subjektista poliitikassa, filosofin suhteesta politiikkaan.

Filosofinen *parresia* ei siis ole suoraan poliittista, se on *parresiaa* suhteessa politiikkaan. Toiseksi se on toimivan subjektin korostamista, ei kaupungin tai poliittisen rakenteen

korostamista. Kolmanneksi *parresia* ei tule esiin niinkään *logoksessa*, vaan asioissa itsessään, toimintatavoissa, olemisen tavoissa. Kysymys on siksi filosofisesta asenteesta. Filosofi on totuuden toimija, hän toimii totuuden nimissä. Filosofi on se, joka ilmaisee totuuden kaikilla tavoilla, niin puheessaan kuin elämäntavassaan.

Filosofiselle *parresialle* on tärkeää herättää kaupunki jossa se toimii, toimia *parresiatikkona* kaupungissa. Filosofinen *parresia* asettuu retoriikka vastaan. Tämän vuoksi se asettuu suhteeseen tiettyjen poliittisten päätösten kanssa. Toiseksi se on diskurssi, jota ei määrittele sen päämäärä, toisen suostuttelu. Se saa voimansa siitä, että se on mitä se sanoo olevansa, filosofia on sitä mistä se puhuu. Kolmanneksi filosofinen diskurssi ei teeskentele tietävänsä muuta kuin se tietää, toisin kuin retoriikka. Se kokeilee itseään suhteessa totuuteen, ja se kokeilee sitä jolle puhutaan.

Totuus ei ole Sokrateelle olemassa ennen diskurssia, keskustelua. Jos totuus olisi olemassa ennen keskustelua, olisi puhe tällöin vain retoriikkaa, ornamenttia. Hän haluaa, että totuudella on pysyvä ja vakaa rooli keskustelussa. Vain sikäli kuin näin on, voidaan keskustelussa käyttää myös puhetaitoa. Sokrates kehittää tässä ajatuksen suhteesta diskurssin ja totuuden välillä ja osoittaa millainen totuuden tulisi olla suhteessa keskusteluun.

Mitä puhetaito siis on? Se ei ole Sokrateen mukaan muuta kuin yleinen muoto sille, mitä kutsutaan psykagogiaksi keskustelun avulla eli mielen ohjaamista keskustelun avulla. Jotta puhetaito toimisi kunnolla sen täytyy liikkua yhdestä asiasta toiseen kehittyen hitaasti pienistä eroista.

Jotta kulku äärimmäisyydestä toiseen onnistuisi (hyvästä huonoon, oikeudettomasta oikeuteen), tulee sen tapahtua pienten erojen kautta. Kyse ei siis ole retoriikan tekniikasta, vaan dialektiikan tekniikasta. Hänen joka haluaa suostutella tulee tietää missä vaiheessa erilaisia tekniikoita tulee käyttää, milloin käyttää dialektiikkaa tai retoriikkaa. Retoriikan taito on Platonille vain reseptien *corpus*. Puhujan tulee tietää millaisia muotoja mieli on valmis ottamaan vastaan. Dialektiikan ja psykagogian tekniikkojen pitäisi molempien olla filosofian käytettävissä.

Tieto olevasta saavutetaan dialektiikalla ja olevan vaikutus mieleen psykagogialla. Ne ovat yhteen kiedottuja, koska ainoastaan mielen liikkeen kautta voidaan saada tietoa olevasta. Dialektiikka ja psykagogia ovat yhden ja saman prosessin puolia, saman taidon puolia, saman tekniikan puolia eli *logoksen* tekniikan puolia. Kuten filosofinen *logos*, myös *logoksen* filosofinen tekniikka on tekniikka, joka mahdollistaa samalla kertaa totuuden tietämisen ja mielen askeesin harjoittamisen mieleen itseensä. Totuuden tietäminen on filosofisessa prosessissa jatkuva piirre. Retorinen ihminen ei ole kykenevä tekemään eikä olemaan. Retoriikka on *atekhnia*, tekniikan puute suhteessa keskusteluun. Filosofia on toden diskurssin *etymos tekhnē*, autenttinen tekniikka.

PARRESIAN SIIRTYMÄT JA UUDET AVAUKSET

Parresia tarkoittaa siis ensiksikin kaikkien vapaata pääsyä puheeseen. Toiseksi se on suoruden tai vilpittömyyden periaatetta koskien sitä mistä on sanottu ”kaikki”. *Parresia* ei kuitenkaan ole vain puhe-

vapautta. Se on sidottu poliittiseen organisaatioon, joka kantaa mukanaan puhumisen etuoikeutta. Kolmanneksi *parresia* ei ole oikeus sanoa kaikki, vaan velvollisuus johon liittyy vaara tai riski. Tästä huolimatta *parresia* on sidottu demokratiaan. Neljänneksi *parresia* olettaa myös tietyn institutionaalisen rakenteen eli *isegorian*. *Parresia* olettaa ja siihen kuuluu tietty vaikutusvalta, jota yhdet käyttävät toisiin. Kyse on kuulumisesta kansalaisten ensimmäiseen joukkoon (*proton zygon*). Viidenneksi *parresia* tapahtuu aina agonistisessa tilanteessa, johon liittyy riski.

Näiden peruspiirteiden lisäksi *parresiassa* tapahtuu monia muutoksia ja siirtymiä, joita Foucault luennoillaan tarkastelee. Vaikka *parresia* näyttää aluksi vain demokratiaan sidotulta, löytyy sen sovelluksia myös monarkiasta, autokratiasista, oligarkiasta ja niin edelleen. Niin suvereenit kuin kansa tarvitsevat *parresiaa*. *Parresia* näyttää siis välttämättömältä ja universaalilta toiminnolta poliittisella kentällä. Poliitiikka yleensä tarvitsee *parresiaa*, suoraan puhuisuutta.

Toinen muutos koskee sitä, että *parresia* antaa kaikille mahdollisuuden puhua, olivat he sitten parempia tai huonompia. *Parresia* muodostaa myös riskin todenpuhumisen kautta. Sen kautta voi myös syntyä hiljaisuus, joka uhkaa hävittää suoraan puhumisen. Tämä saattaa johtaa eräänlaiseen *parresian mimesikseen*, jossa jäljitellään toden puhumista, mutta ei oteta riskiä eikä aiheuteta konfliktia. Kansan tai suvereenin mielipiteen toistaminen johtaa mielistelyyn. Mielistely ja *parresian* välillä on siis ristiriita.

Kolmas seikka joka muuttuu, on *parresian* harjoittami-

nen poliittisella kentällä. Kyse on nyt siitä, että hallitakseen muita tulee hallita itseään. Kyse on siis siirtymästä filosofis-poliittisesta *parresiasta* filosofis-moraaliseen *parresiaan*.

Neljäs muutos koskee sitä, kuka on kykenevä *parresiaan*, kenellä on monopoli *parresiaan*? Tässä tapahtuu käänös ja murtuma kohti retoriikan ja filosofian suhdetta ja esiin tulee näiden välinen ero. Retoriikka on puhetaitoa, jota voidaan opettaa. Erona retoriikkaan, joka on suunnattu monille, suurelle määrälle ihmisiä ja kokouksille ja joka toimii institutionaalisen kentän sisällä, filosofinen *parresia* tulisi suunnatta yksilöille. Sen tulisi antaa neuvoja hallitsijalle ja kansalaisille. Filosofia kykenee tekemään eron toden ja vääjän välillä toisin kuin retoriikka. Filosofia näyttää omistavan *parresian*, erityisesti eräänlaisen psykagogian kautta, mieliin vaikuttamisen kautta. Tähän johtaa erityisesti filosofinen kasvatus (*paideia*), jota Platon ja Dion pyrkivät harjoittamaan suhteessaan Dionysios nuorempaan.

Foucault'n mukaan voi-

daan myös sanoa, että filosofia syntyy eräissä mielessä tästä poliittisen *parresian* siirtämisestä toiselle alueelle. Ennen Sokratesta filosofia toimi ilman *parresiaa*. Filosofista tuli uusi *parresian* ja toden puhumisen alue. Vaikka demokraattinen poliittinen kenttä häviääkin, ei *parresia* häviä. *Parresia* johtaa filosofiaan ja filosofia on eräänlainen *parresian* lapsi. Filosofia antaa mahdollisuuden puhua vapaasti ja rohkeasti kaikille. Tiivistetysti poliittisen ja filosofisen *parresian* ero on siinä, että kun Perikleen *parresia* sitoi kansalaiset yhteen, Sokrateen *parresia* sitoi yhteen puolestaan opettajan ja oppilaan.

Foucault'n mukaan antiikin filosofian vaikuttaa siis olevan *parresiaa* eri muodoissa. Se on ensiksikin filosofista elämää, filosofinen elämäntapa. Mutta filosofinen elämä ei ole pelkkää askeettista puhdistautumista kuten kristillisyyden. Filosofinen elämä on pikemminkin totuuden manifestoitumista. Filosofia on *parresiaa* antiikissa myös siksi, että se osoittaa suoran puheensa niille, jotka hallitsevat. Tämä voi tapahtua kyynikoiden tapaan, mutta se

voit tapahtua myös esimerkiksi hallitsijakasvatuksen muodossa, kuten Senecalla. Filosofin on eräänlainen poliittisen neuvonantajana virka, yhtä aikaa yksityinen ja julkinen. Filosofia on vapaata ihmisten käyttäytymiseen vaikuttamista suoraan puhumisen kautta, joka samalla hyväksyy sen, että se asettuu itse riskialttiiksi, kuten Sokrateen tapaus osoittaa.

Antiikin *parresian* jälkeen *parresia* siirtyy kristinuskoon ja kirkkoon, pastoraaliseen kristillisyyteen. Sama jatkuu myös modernissa filosofiassa. *Parresia* tulee esiin asenteena esimerkiksi Descartesin meditaatioissa ja Kantin tekstissä *Was ist Aufklärung?* Foucault siis esittää filosofian historian *parresian* liikkeenä. Vaikka Foucault'n näkemystä ei tulekaan ottaa minään imperatiivina, on selvää, että *parresian* analyysin kautta Foucault pystyy esittämään jotain erittäin olennaista koskien filosofian ja politiikan suhdetta. Tämä avaa uusia motiiveja filosofian historian tutkimukselle, kun tätä historiaa tutkitaan politiikan ja vallan tutkimuksen näkökulmasta.

Mikko Jakonen